

Združitev slikarske in duhovne izkušnje

Ciklus slik Jane Vizjak o mistikinji Magdaleni Gornik

✍ Milček Komelj

Slikarka Jana Vizjak je cikel najnovejših slik posvetila mističnemu doživljanju Magdalene Gornik (1835–1896), ker jo je po seznanitvi z izročilom te vidkinje notranji glas nagovoril, da jo mora naslikati. Pri tem jo je vodila želja, naj postane premalo znana svetniška žena zgled slovenskemu občestvu, ki naj bi se mu z zavestjo o njenem posvečenem notranjem življenju odprla nova duhovna obzorja, bolj upoštevano mesto v družbi pa bi tako pridobila tudi ženska.

Za ustrezno likovno izrazilo take dojemljivosti se je kot nalašč izkazal že umetničin dosednji osebno prepoznavni slikarski pristop, usmerjen v poduhovljeni svet videnj s težnjo po dematerializaciji, temelječi na prosojnem plastenju barvnih nanosov in poduhovljeni deformaciji postav, ki poudarjajo vertikalno duhovno rast, ter na oblikovanju obrazov, v primarnost katerih je zmogla slikarka vnesti tudi močan pridih ekspresivnega ljudskega izročila.

Umetnica je najprej slikarsko preučila upodobljenkin življenjski ambient, pokrajino pri ribniški Sodražici z njeno rodno Goro, ter posebej naslikala znamenje v vasi Janeži, postavljeno na mestu prvega Magdalenevinega videnja; naslikala pa je tudi nekaj ekstatično zazrtih portretov in podobo ležeče vidkinje, oprto na njeno

edino fotografijo, na kateri je obličje prepreženo s krvjo, ter prizor v zama knjenju klečeče Magdalene Gornik med sprejemanjem 'čudežnih kroglic', ki so sčasoma postale njena telesna hrana. Upodobila pa jo je tudi segajočo z dlanmi v nebeško luč ter klečečo z razprtimi rokami, v drži, kakršno

poznamo z ljudskih podob pastirice, ki ji Marija naroča, kje naj ji sezidajo cerkev. Magdalena Gornik sicer ni dobila tako konkretnega 'naročila', a slikarka je v pokrajini s cerkvijo Marije Snežne v duhu ugledala tudi prostor za njeno svetišče; posebej je naslikala tudi barokizirano Marijo in Kristusa

ter v podobi goloba navdihujočega Svetega Duha, pa tudi mistična 'tihožitja' iz upodobljenkinih videnjskih atributov: trnjeve krone, lilije in venca. Jedro njenih upodobitev pa so prizori samih videnj, med katerimi se Magdaleni Gornik sredi zelenomodre sodražiške pokrajine zaupno prikazuje sama Marija.

Vse te slike so dojete v duhu starodavnih legend, kakršne so v umetnosti posebej intenzivno prežarjale naše likovno in literarno izročilo v času pred drugo svetovno vojno in med njo. Na tedanjih slikah bratov Kraljev stopata plastično otipljiva Marija ali svetnik iz nebes kar na zemljo – tako kot je kdaj poprej kak nebeščan stopil z oltarja v naravo med ljudi tudi že v poznem baroku – ter se tako kar najbolj neposredno približata svojemu 'občestvu'. A pri misteriozni Jani Vizjak je tudi Marijina v belo ali sinje odeta postava na zemlji ali tik nad njo že zaradi svoje najpogostejše neplastičnosti, utripajoče slikovitosti in prosojnosti videti kot docela nezemeljski privid. K njej se sunkovito zaganja z zemlje žena, ki je v zamaknjenju tudi levitirala, ta duhovni dialog pa se dogaja v svetlobi narave, ki sama po sebi v svoji nedotaknjenosti pričuje o vzvišenosti in duhovni čistosti stvarstva, pa četudi ne gre za veličastje Alp, marveč za kar najbolj samotno odmaknjen, a toliko bolj prvinski kot dolenske zemlje, na kateri jasno prepoznavamo smreke na obronkih planote z umetničinih 'portretnih' pokrajinskih slik.

Nakazani slikarski način vzbuja s svojo imaterialnostjo učinek velike lahкотnosti in breztežnosti, kot bi lahko ne glede na stigmatizacijske bolečine tudi zemeljsko telo nadzemeljsko dojemljivega človeka zračno krmarila le duh oziroma hrepenenje po stiku z božjim; k temu pa pripomorejo tudi umetničina skicoznost, kosmičasto rahla slikovitost ter barvito prelivanje, ki ga na eni izmed slik kot naraven pojav spremlja z neba tudi sinje curljanje barve.

V najbolj izstopajočo podobo, na kateri prevladuje rumenina, je slikarka v duhu nabožne tradicije vnesla celo poteze oltarne slike, saj je dvignila Marijo in njeno vidkinjo (tako

Hvala in zahvala Bogu naj imata mesto v vašem življenju! Bog pričakuje, da se Mu zahvaljujete. Ne zato, ker je ošaben. Temveč zato, ker s pomočjo izražanja hvaležnosti ostajate v ponižnosti in v zavedanju, da je vse delo Njegovih rok. Ob zahvali prejimate zadovoljstvo, ki vas prizemlja, osmisli in osreči.

Zato se zahvaljajte Bogu:

Za dan, ki ste ga preživel. Veliko angelov in svetnikov vam je tekom dneva stalo ob strani.

Za vaše otroke, družino, prijatelje. Veliko vezi Božjih je stekano med vami.

Za službo, za hrano, za denar. Materialnih dobrin brez Božje volje ne bi mogli imeti.

Za naravo, cvetlice, morje. Vse je Božje stvarstvo vam v veselje.

Cenite vse, kar imate. Naj iz vaših src veje hvaležnost, ker ste Božji otrok, ki v Njegovi luči nima kaj izgubiti. Naj vas preveva hvaležnost, ki prežene vse temne sile nezadovoljstva, napuha in nečimrnosti.

Magdalena Gornik

kot je na srednjeveških pripovednih upodobitvah vidno ob Mariji kar dvakrat) v mistično prežarjeno nebeško brezprostorje, ki se je Magdaleni Gornik nekajkrat prikazalo tudi v rajskih videnjih. Mariji je vtisnila pečat baročnega slikarskega izročila, ji dodala slutnjo Kristusa ter sliko prežela z angelskimi postavami in glavami, ki s svojimi grimasami obujajo naš kmečki barok. Na reproducirani sliki mističnega videnja pa je povezala belo Marijo in proti njej stopajočo ekspresivno prišiljeno Magdaleno Gornik v zeleni pokrajini s celopostavnimi angelci kot pričevalci svetosti dogodka, ki s svojo otroško prisrčnostjo in z igrivim poletavanjem podobo hkrati udomačujejo, ko jo umeščajo v konkreten krajevni prostor in obenem prizorišče podeželskega duhovnega izročila; ob tem pa angelci s svojim lebdenjem tudi enakomerno zapolnju-

jejo in igrivo dinamizirajo umirjeno zasnovano, zračno lahkotno likovno kompozicijsko zasnovano. Vendar ekspresivno in že kar elgrecovske tanki in krhki osrednji postavi v celotnem učinku slike bolj kot teatralno baročni patos prežarja mistično obujena srednjeveška vznesenost, dvignjena v duhovno brezčasnost, ki zblizuje zgodovinska izročila videnj s konkretno zamaknjenko v pomladni svežini naravnega življenja, zajeti v osončeni vedrini zračnega kolorita, ki povezuje s svojim sijajem zemljo in nebo.

Navdihnjenost, ki jo izpričuje notranji pogled mistikinje, napolnjen z videnji onstranstva (ta so najbolj izčrpnostno predstavljena v leta 2008 izdani knjigi *Magdalena Gornik* avtorice Martine Kraljič), je med prebiranjem o notranjih doživljanjih Magdalene Gornik in obiskovanjem prizorišč tega skrivnostnega dogajanja očitno močno prevzela tudi Jano Vizjak. Po upodobitvah križevega pota in Jezusovega obličja ter vstajenja (predstavljenih v knjigi *Pot srca*), pa tudi po tihožitjih z granatnimi jabolki, ki so v resnici duhovna prizorišča njenih sijočih notranjih lebdenj in planjav, je v svoji umetnosti ponovno oznanila primat duhovnega in večnostnega. Izrazila pa ga ni v teološko hieratični ali znakovno abstraktni oziroma enigmatični obliki, marveč v prosojno razvidnem, trpko liricnem ustvarjalnem zamaknjenju, ki ga je občutila v mističnem stiku preproste, Bogu vdanega kmečkega dekleta in vzvišenega, a človeku naklonjenega materinskega nebeškega ideala. Z nekdanjim mističnim dogajanjem se je identificirala kot spontano nepretenciozna, a pristna in povsem iskrena slikarska svečenica, ki je z vso srčno neposrednostjo in zaupanjem ponovno združila svojo slikarsko in duhovno izkušnjo, usmerjeno v nov segment svojega vse bolj enovitega življenjskega in duhovnega utripa. Ta umetničin ustvarjalni življenjski impulz, osredotočen v novo motivno žarišče do kraja stanovitnega duhovnega pogleda, pa vidi v sleherni realnosti biblijsko in legendarno navzočnost in v slehernem mističnem izročilu tudi živo, duhovno presijano in vselej sodobno zemeljsko in človeško resničnost. ■